

Výzkum a vývoj v Národní knihovně ČR

Institucionální výzkum: Rozvoj Národní knihovny České republiky jako výzkumné organizace

Doba řešení: 2016–2020

Koordinátor: Adolf Knoll

Finanční podpora: MK ČR

URL: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/projekty-a-programy/nk-vyzkumna-organizace>

NK ČR se řídí svou dlouhodobou koncepcí výzkumu a vývoje na léta 2016–2020. V roce 2016 měla NK ČR možnost se ucházet o přidělení dodatečných finančních prostředků na svůj rozvoj jako výzkumné organizace z tzv. nákladů nespotřebovaných výdajů zřizovatele. Díky přiznání tohoto navýšení mohlo dojít k výraznějšímu pokroku řešení v několika oblastech (např. 3 a 6).

V souladu s koncepcí probíhalo v roce 2016 řešení v šesti níže uvedených oblastech.

Oblast 1. Výzkum knižní kultury středověkých Čech

Doba řešení: 2016–2020

Odpovědný pracovník: Kamil Boldan

Prvním cílem výzkumu je nové zpracování proveniencí středověkých rukopisů a inkunábulí uložených v NK ČR. V roce 2016 byl proveden důkladný popis všech provenienčních znaků zhruba stovky středověkých kodexů z někdejší pražské lobkowiczské knihovny (signaturové odd. XXIII) a tří stovek inkunábulí (signaturové odd. 39) včetně prosopografie původních majitelů. Vedle toho byly zdokumentovány provenience v 1 200 nezdigitalizovaných středověkých rukopisech a provenienční poznámky zachyceny na 3 500 snímcích.

Druhým cílem je výzkum knihoven pražské univerzity a osobních knihoven univerzitních mistrů, šlechtických, církevních a měšťanských knihoven. Navazujícím badatelským okruhem je zastoupení středověkých rukopisů v knihovnách sběratelů 18. až 20. století a druhý život vybraných středověkých címeří. Členové řešitelského týmu publikovali studie kupř. o středověkých rukopisech z knihovny hrabat von Manderscheid (M. Svobodová), o středověkých kodexech s husitiky, které pocházejí z knihovny průmyslníka Otokara Kruliše-Randy (J. Marek), či o iluminované bibli z majetku utrakvistického kněze Jana Gaudencia s komentovanou edicí Gaudenciových letopisných záznamů z doby husitské revoluce (K. Boldan). Několik nových studií odevzdali do tisku. Z výsledků za předcházející období byl publikován především rozsáhlý katalog středověkých latinských rukopisů získaných dnešní NK ČR od vydání katalogů Josefa Truhláře roku 1906 (autoři J. Marek a M. Dragoun) a kniha *Úřední jednodlistové tisky jagellonského věku*, která formou historické kontextualizace přibližuje celkem 23 bohemikálních jednodlistů vydaných před rokem 1526 (autor K. Boldan).

V rámci mezinárodní spolupráce při výzkumu kulturního dědictví se člen řešitelského týmu J. Marek zúčastnil zasedání konsorcia Text Encoding Initiative (TEI), jež se uskutečnilo ve Vídni. V rámci pracovní skupiny pro rukopisy tu mj. diskutoval podobu prepisů primárních pramenů a spolupracoval na definování standardu pro zápis provenienčních znaků. V rámci spolupráce na databázi Einbanddatenbank, která podchycuje evropské knihvazačské dílny činné v pozdním středověku a raném novověku, probíhalo zpracování slepotiskového knihařského nářadí českých pozdně středověkých dílen. Člen řešitelského týmu K. Boldan se zúčastnil konference pracovní skupiny pro dějiny knižních vazeb, která se uskutečnila v německém Coburgu.

Oblast 2. Hudební věda

Doba řešení: 2016–2020

Odpovědný pracovník: Zuzana Petrášková

V roce 2016 byly plněny úkoly všech tří projektem stanovených cílů. Průzkum dosud nezpracovaných sbírek proběhl v Muzeu Bohuslava Horáka v Rokycanech, v kostele Povýšení sv. Kříže v Litomyšli a v kostele sv. Jana Křtitele v Teplicích.

Počet záznamů v databázi filigránů dosáhl výše 1 089; databáze je využívána spolupracovníky RISM i dalšími badateli. Přístupná je na adrese <http://aleph.nkp.cz/web/watermarks/intro.htm>.

Pokračovaly hloubkové revize a katalogizační práce na převodu papírové dokumentace sbírek již evidovaných v Souborném hudebním katalogu do mezinárodní databáze RISM. Probíhala příprava tematických katalogů zpracovaných sbírek z fondu NK ČR, a to provenience Dr. Ludvíka Hornova, Barnabase Weise a kostela v Kolči. V Archivu Konzervatoře v Praze se pracovalo na cenné sbírce hudebnin Elisy hraběnky Šlikové. K vydání je připravena sbírka hudebnin rodiny Clam-Gallas z Českého muzea hudby.

Podarilo se zahájit práci v archivu hudebnin v Českém Krumlově, byla revidována část sbírky duchovní hudby a zahájeno zpracování do databáze RISM již v novém programu Muscat.

S tímto novým katalogizačním programem se mohl celý pracovní tým projektu seznámit na workshopu připraveném v NK ČR za účasti pracovníka mezinárodní redakce RISM – <http://www.rism.info/en/home/newsdetails/article/64/muscat-workshop-in-prague.html>. Všechny uložené záznamy jsou online přístupné na adrese <http://opac.rism.info>.

Oblast 3. Zdokonalení virtuálního badatelského prostředí Manuscriptoria

Doba řešení: 2016–2020

Odpovědný pracovník: Zdeněk Uhlíř

V roce 2016 byl rámci institucionálního výzkumu vyvinut a uveden do poloprovozu registr/index digitalizace historických dokumentů/fondů. Byl vyvinut a uveden do poloprovozu URI resolver pro historické dokumenty. Byla provedena diverzifikace částí a funkcionalit komplexního digitálního dokumentu prostřednictvím adaptace dostupné technologie vytváření v komunitě IIIF (International Image Interoperability Framework) do systému Manuscriptoria včetně instalace a poloprovozu IIIF-compliant image serveru v prostředí distribuovaných digitálních úložišť v oblasti písemného a dokumentového dědictví. Byly vyhodnoceny principy komunikace mezi digitálními úložišti a možnosti jednoznačného adresování fragmentů informací pro zajištění přístupu k práci s informacemi v jiných typech dat, zejména pro zajištění přístupu k fragmentům informací v plných textech a v hudebních notacích.

Pokračovala dlouhodobá spolupráce s chorvatskými partnery na online zpřístupnění děl staročeského a starochorvatského písemnictví, které vykazují genetické vztahy, se záměrem korelovat plně texty s obrazovými kopiemi. Pokračovalo také pravidelné zařazování plných textů do Manuscriptoria.

V rámci rozvoje Manuscriptoria byla vytvořena aplikace Manuscriptorium mobile pro mobilní zařízení se systémem Android a byla vytvořena specifikace uživatelského rozhraní klientské aplikace Manuscriptorium verze 4.

V souvislosti s evropským projektem CENDARI, jehož byla NK ČR partnerem a který skončil 31. 1. 2016, tým Manuscriptoria pokračoval v práci na dvou tematicky strukturovaných průvodcích (tzv. ARG – Archival Reserch Guides) po rukopisném materiálu (Středověké kazatelství ve středoevropských rukopisných sbírkách; Geografie a přírodní vědy ve středoevropských rukopisných sbírkách) včetně odkazování do jiných zdrojů.

Na základě projektu realizovaného se společností Google byla provedena konverze digitalizovaných dokumentů do Manuscriptoria. Také byly do Manuscriptoria převedeny digitalizáty historických map vzniklé ve spolupráci s VÚGKT. Koncem roku 2016 obsahovalo Manuscriptorium 440 409 evidenčních záznamů, jakož i 67 899 komplexních digitálních dokumentů.

Oblast 4. Webové archivy pro vědecký výzkum

Doba řešení: 2016–2020

Odpovědný pracovník: Jaroslav Kvasnica

První rok výzkumu v nové oblasti, která se zabývá potenciálním přínosem dat z webového archivu pro další vědecký výzkum, byl zaměřen na specifická metadata pro webový archiv, která by nadále mohla být extrahována a zpřístupněna uživatelům, resp. badatelům. Výzkum byl také zaměřen na již existující nástroje a jejich využití pro extrakci, zpracování a zpřístupnění metadat. Výstupem v Oblasti 4 byly v roce 2016 publikovaný článek v recenzovaném periodiku a analýza, která bude sloužit k bádání v dalších fázích výzkumu.

Oblast 5. Dlouhodobá ochrana digitálních dokumentů

Doba řešení: 2016–2020

Odpovědný pracovník: Zuzana Kvašová

V roce 2016 byl znovuobnoven výzkum v oblasti dlouhodobé archivace digitálních dokumentů. Výzkum je směřován k aktuálním tématům jak na poli mezinárodního výzkumu, tak vůči současné situaci a potřebám v České republice. Byly podchyceny základní oblasti, které byly dále řešeny – problematika dlouhodobé archivace zvukových dokumentů, téma vnitřního metadatového formátu dlouhodobého úložiště a oblast identifikace digitálních děl.

Oblast výzkumu dlouhodobé archivace zvukových dokumentů navazuje na aktivity dalších institucí, ve kterých již několik let probíhá digitalizace zvukových nosičů a jejich obsahu. V roce 2016 vznikla analýza standardů pro dlouhodobé uchovávání s důrazem na průzkum užívaných datových standardů a jejich metadatový popis a doporučení vhodných standardů a nástrojů k jejich plnění. Na základě těchto výstupů bude v budoucnu navržen standard pro dlouhodobou ochranu zvukových dokumentů. Téma vnitřního metadatového profilu pro dlouhodobé uložení je nesystematicky řešeno již několik let. Prvním krokem výzkumu byl vznik analýzy možností vytvoření vnitřního metadatového profilu pro LTP systém NK ČR, který byl vytvořen v rámci projektu NDK, respektive popis funkcí vnitřního metadatového profilu, jeho nezbytností a možností uplatnění. Analýza je zaměřena na dva přístupy k vytvoření tzv. vnitřního metadatového formátu – vytvoření univerzálního metadatového formátu samotného LTP úložiště a vytvoření a zefektivnění metadatového profilu archivačního balíčku.

V oblasti rozvoje národního systému pro přidělování identifikátoru digitálních děl vznikla analýza nejčastěji užívaných redakčních systémů online periodik v českém prostředí (8 redakcí, 58 titulů). Na základě zhodnocení poskytnutých dat byly určeny tři nejrozšířenější redakční systémy, dále byl proveden jejich podrobný rozbor. Na základě těchto předběžných informací byly definovány nutné úpravy, které by bylo nutné realizovat, aby tyto systémy automatizovaně spolupracovaly se softwarem CZIDLO.

Oblast 6. Vývoj a ověřování metodik ochrany, konzervace a restaurování knihovních fondů (historických i novodobých) – vytvoření „Mezioborového metodického centra restaurování a konzervace knihovních fondů“

Doba řešení: 2016–2020

Odpovědný pracovník: Petra Vávrová

V roce 2016 probíhala úprava formulářů centrální báze, tvorba postupů pro průzkumníky – manuálu pro práci, zdokonalována byla databáze a doplňován elektronický formulář na průzkum fyzického stavu svazků novodobých knihovních fondů, což vyplývalo z praktického využívání databáze. Dále pokračoval průzkum plastových vazeb a přebalů a byly prováděny u těchto materiálů jednoduché testy mechanických a optických vlastností (světlostálost).

Zaměřili jsme se na ověřování výsledků průzkumu fyzického stavu novodobých knihovních fondů, zejména hodnoty pH, získaných dvěma různými metodami, srovnávání získaných hodnot pH pomocí dotykové elektrody při průzkumu novodobých knihovních fondů a pomocí měřicího systému SurveNIR.

Pracovníci odboru Ochrany knihovních fondů zaškolili pracovníky na průzkum fyzického stavu fondů v MZK a VKOL, konzultovali uložení a manipulace s knihovním fondem – šlo o správu sbírek Hospitalu

Kuks. V Městské knihovně v Novém Jičíně proběhla sanace knihovních fondů po požáru. Pro Muzeum Cheb bylo konzultováno uložení archeologických nálezů charakteru knižní vazby, v Národní galerii v Praze byl mj. konzultován výběr filtrů do depozitáře, podmínky vystavení sbírek na papíru a příprava knih na odkyselování.

Bylo prozkoumáno přes 15 500 svazků knih na různé úrovni průzkumu fyzického stavu, k certifikaci byla přihlášena doplněná metodika přípravy novodobých knihovních fondů na odkyselování a dále metodika přípravy historických tisků na digitalizaci a obě metodiky byly odeslány k certifikaci. Metodiky umožní knihovnám a institucím uchovávajícím novodobé i historické knihovní fondy připravit se na digitalizaci a odkyselování.

Z průzkumů knihovních fondů vyplývá, že významná degradace se projevuje nejen u novin a dalších dokumentů 19. a první poloviny 20. století, ale i u publikací z pozdější doby. Není dostatečný přehled o rozsahu poškození konzervačních sbírek a stupni i rychlosti další postupné degradace, dané stářím, materiálem anebo uložením. Proto se zaměřujeme na průzkum fyzického stavu fondů (ať už jde o rychlý jednoduchý průzkum nebo o odborný vědecký instrumentální průzkum), pracujeme s parametry znalostní databáze, monitorujeme kvalitu ovzduší v depozitářích, vliv světla na papírové materiály, vyvíjíme a ověřujeme metodiky ochrany, konzervace a restaurování knihovních fondů a zdokonalování metodik a analýz materiálů knihovních fondů.

Celkem bylo od roku 2010 prozkoumáno přes 250 000 exemplářů knih. Vybíráme materiály např. charakterizující novodobé fondy, které budou odkyseleny ve světě dostupnými odkyselovacími metodami (hromadnými i individuálními), knihy, které potřebují vyrobít ochranný obal apod. Dále byly informace z databáze využity k výběru knih se specifickými parametry, např. kožená či polokožená vazba, druh poškození – poškození kapitálku apod., k výběru pro konkrétní restaurátorské a konzervátorské zásahy. Využití databáze tedy již slouží v praxi pro rychlejší, efektivnější a především konkrétní výběr exemplářů knih ke konkrétním restaurátorským či konzervátorským zásahům, což je velmi efektivní a urychluje práci v péči o rozsáhlé novodobé knihovní fondy. Také využití statistik získaných z databáze je velmi cenné s ohledem na rozsáhlost fondů; funkce filtrů jsou často využívány k získávání relevantních údajů.

S rostoucím počtem prozkoumaných exemplářů v průběhu let jsou pak tyto údaje přesnější a relevantnější.

Měření plynných polutantů v depozitářích probíhá v Barokním knihovním sále Klementina a průběžně i v dalších depozitářích, kde jsou srovnávány výsledky a je prováděna korelace s měřením certifikovanou laboratoří. Z výsledků vyplývá, že naměřené hodnoty překračují povolené limity. V příštím roce by tyto výsledky měly být podkladem pro zajištění filtrace vzduchu alespoň v nejzávažnějším Barokním knihovním sále či sloužit jako podklad k zajištění úpravy vzduchu.

Pokračuje stanovení odolnosti materiálů vůči světelnému záření, na VŠCHT Praha bylo zadáno světelné stárnutí materiálů, které bude probíhat i v příštím roce (dlouhodobější experiment – malé změny v krátkém čase) a budou vyhodnocovány výsledky.

Hlavním cílem péče o historické fondy se stávají takové úkoly, jako např. posouzení stavu, detailní průzkum a navržené opatření pro zkvalitnění péče o národní kulturní památky – *Vyšehradský kodex a Pasionál abatyše Kunhuty*. Pokračoval neinvazivní průzkum Vyšehradského kodexu (materiálový průzkum barevné vrstvy a zhodnocení stavu po vystavení), byla provedena fotodokumentace metodou 3D mikroskopie pomocí 3D multifunkčního mikroskopu HIROX, pokračovala identifikace zlacení metodou rentgen-fluorescenční analýzy přístrojem Niton XLT.

Návrh konzervačního pracoviště se zaměřil na novodobé dokumenty, přípravu fondů na odkyselování, konzervaci a opravy a návrh dalších konzervačních postupů novodobých knižních dokumentů s návazností na hromadnou digitalizaci. Probíhal průzkum barevné vrstvy iluminovaných rukopisů jako pokračování *Metodiky konzervace a restaurování poškozených knihovních fondů*. Proběhla příprava certifikované metodiky dokumentace fyzického stavu a různých typů poškození historických fondů, zpracování a evidence konzervátorských a restaurátorských průzkumů s využitím systému ResIS.

Programové projekty výzkumu a vývoje

Národní projekty

Knihověda.cz: Portál k dějinám české knižní kultury do roku 1800

Doba řešení: 2016–2020

Hlavní řešitel: Lenka Veselá, KAV

Řešitel za NK ČR: Jindřich Marek

Finanční podpora: MK ČR, program NAKI II

Rok 2016 byl prvním rokem řešení tohoto pětiletého projektu, jehož hlavním cílem je vytvoření virtuálního prostředí pro výzkum kulturního dědictví, konkrétně dějin české knižní kultury do roku 1800. Webový portál bude integrovat relevantní elektronické informační zdroje vytvářené v paměťových a výzkumných institucích, které dosud nebyly provázány. Především jsou to dvě větve české retrospektivní bibliografie, a to jak jazykově českých knih, tak cizojazyčných bohemik, dále zdroje k bohemikálním rukopisům. Sjednocení selekčních údajů v jednotlivých databázích a jejich kompletace je předpokladem integrace, která bude uskutečněna ve vyhledávacím rozhraní nástroje VuFind. Záznamy týkající se tiskařské produkce se v průběhu řešení projektu stanou podkladem pro zcela nový edukativní a výzkumný nástroj, jímž bude *Mapa tiskařské produkce Čech a Moravy do roku 1800*. Do portálu bude zapojena také *Encyklopedie knihy v českém středověku a raném novověku*. Součástí projektu je i realizace výstavy vizuálně atraktivních iluminovaných modlitebních knih z pozdního středověku a vydání několika monografií.

Jednotlivé dílčí části projektu jsou od počátku řešeny paralelně. V rámci první etapy projektu plánované od 1. 3. 2016 do 31. 12. 2018 je projekt v NK ČR řešen v následujících částech:

1. Elektronická *Encyklopedie knihy v českém středověku a raném novověku*: Pro potřeby encyklopedie byl v roce 2016 instalován software se svobodnou licencí MediaWiki a byly v něm zřízeny jednotlivé uživatelské účty. Krátce po zahájení projektu (21. 3. 2016) byl v prostorách Národní knihovny ČR uspořádán plánovaný úvodní workshop k metodologii tvorby encyklopedie z oblasti dějin české knižní kultury staršího období.

V roce 2016 KAV importovala do encyklopedie hesla k tištěné knize z *Encyklopedie knihy* Petra Voita, jež budou ještě ručně upravena a doplněna o obrazové přílohy. V NK ČR byla zahájena práce na tvorbě nových hesel k rukopisné knize: byly vytvořeny hesláře pro jednotlivé oblasti a začala vznikat první nová hesla. V této souvislosti byl také vytvořen soupis digitálních kopií, které budou v následujícím roce objednány ze zahraničních a domácích institucí a později zveřejněny v elektronické encyklopedii.

2. Bibliografické databáze: Databáze *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století* (KPS) byla kompletována, a to především pokud jde o nejstarší tiskařskou produkci, tedy záznamy k tiskům 15. a 16. století. Do databáze byly nově vloženy záznamy českých a cizojazyčných inkunábulí, které byly vytištěny na českém území do roku 1500. Byla rovněž sjednocena a doplněna data k tiskařské produkci 16. století, šlo zejména o převod tzv. Abecedních dodatků, které byly dostupné pouze na rukopisných kartotéčních lístcích, do elektronické podoby. V databázi se v současné době nachází 2 356 jazykově českých tiskařských bohemik, které byly již ověřeny, sjednoceny a doplněny.

Za účelem sjednocení selekčních údajů byly v databázi přijaty jmenné národní autority a byl vytvořen nový společný heslář předmětových a žánrových hesel (předmětová pole bibliografického formátu MARC 21 č. 650, 655), který pokryje tematické a žánrové spektrum tiskařské produkce i bohemikálních rukopisů. Tyto zcela nové selekční termíny, které budou do konce roku 2016 implementovány pro záznamy 15. a 16. století a část záznamů v databázi rukopisů, výrazně zvýší kvalitu výsledných rešerší a stanou se také podkladem pro *Mapu tiskařské produkce Čech a Moravy do roku 1800*.

Projekt je řešen v souladu s podaným návrhem a smlouvou a probíhá podle naplánovaného harmonogramu. Přestože jsou hlavní výsledky projektu plánovány až na závěr první a druhé etapy, bylo již dosaženo několika vedlejších výsledků. Za NK ČR vznikla odborná studie zaměřená na metodologické a pramenné otázky spjaté s výzkumem a zpřístupněním pramenů k české knižní kultuře, která byla publikována v recenzovaném časopise. V NK ČR byl také uspořádán workshop k *Encyklopedii knihy v českém středověku a raném novověku*, který určil metodický rámec tvorby encyklopedie. Toto setkání bylo prvním odborným jednáním, které bylo věnováno specifické otázce vytváření elektronické encyklopedie k dějinám knižní kultury. Vedle webových stránek informujících o projektu (<http://knihoveda.cz>) jsou

dostupné také profily na sociálních sítích Facebook a Twitter, které propagují projekt a budou širokou veřejnost průběžně seznamovat s jeho výsledky.

IN-PROVE : budování INtegrovaného prostředí pro PRůzkum, Ochranu, Výzkum a Evidenci novodobých knihovních fondů

Doba řešení: 2016–2020

Příjemce dotace: NK ČR

Hlavní řešitel: Tomáš Foltýn

Finanční podpora: MK ČR, program NAKI II

Hlavním cílem uvedeného projektu je vytvořit funkční nástroje pro podporu trvalého uchování novodobých knihovních fondů a prohloubit spolupráci mezi významnými českými knihovnami, které nesou konzervační povinnost. Vyvíjené nástroje mají zefektivnit oblast budování, správy a ochrany a následně přispět k objektivizaci rozhodovacích mechanismů spojených s konzervačními a restaurátorskými zázkroky, hromadným odkyselováním knihovních fondů, digitalizací či stanovením potřebných počtů exemplářů nutných k uchování v předem naplánovaném časovém horizontu.

Projekt *IN-PROVE* v sobě propojuje nejen vývoj softwarových nástrojů (integrovaný systém pro práci s konzervačními sbírkami, nástroj pro porovnávání exemplářů periodik, virtuální antikvariát), ale i koordinaci (organizace různých workshopů pro dotčené instituce) a metodickou činnost (vytvoření studií mapujících předpoklady a podmínky pro vybudování a zabezpečení provozu fyzické depozitní knihovny a Metodického centra ochrany a konzervace novodobých knihovních dokumentů). Aby tyto výstupy mohly být realizovány, jsou v rámci tohoto projektu uskutečňovány i další aktivity, díky nimž se rozšiřuje informační základna nutná pro naplnění výše uvedených cílů – zde je možné uvést kontinuální průzkumy fyzického stavu knihovních fondů nebo výzkumy týkající se původních vlastníků knihovních celků.

Nejdůležitějším výstupem projektu za rok 2016, který má význam zejména s ohledem na další práce spojené s optimalizací a vývojem softwarových nástrojů, je sestavení vstupní analýzy pro další programátorské práce na klíčových nástrojích. V rámci analýzy byl zhodnocen stávající stav aplikací klíčových pro trvalou správu a ochranu novodobých knihovních fondů – Registr digitalizace, Aplikace pro průzkum fondů, Registr odkyselování, Databáze provenienčních znaků, Virtuální depozitní knihovna atd., včetně potřebných částí dalšího vývoje, jež umožní efektivnější zapojení do integrovaného prostředí, které má být hlavním výstupem projektu předkládaným na jeho zakončení. Dále byly vyhodnoceny technické možnosti řešení a způsob vývoje nových nástrojů a navržena komplexní technologická struktura integrovaného prostředí. Dále byly specifikovány obecné periody vývoje a definovány potenciální cílové skupiny uživatelů včetně typologických postupů práce.

INDIHU – vývoj nástrojů a infrastruktury pro digital humanities (DG16P02B039)

Doba řešení: 2016–2020

Hlavní řešitel: Martin Lhoták, KAV

Řešitel za NK ČR: Tomáš Foltýn

Finanční podpora: MK ČR, program NAKI II

Hlavním cílem projektu je vytvořit nástroje a infrastrukturu pro vědeckou práci v humanitních oborech, jejímž základem budou zdroje dostupné v elektronické podobě – například digitalizované dokumenty, elektronické databáze či různé separátní kolekce elektronických dat vědecké povahy. Cíl projektu je plně v souladu s novými přístupy pro vědeckou práci v oblasti humanitních věd, které lze charakterizovat termínem *digital humanities*.

V rámci projektu INDIHU bude probíhat vývoj několika řešení, jejichž jádrem bude centrální řešení INDIHU. To bude sloužit pro integraci dat z oblasti sociálních a humanitních věd, které budou pocházet ze zastoupených ústavů AV ČR a dalších zapojených institucí. Mezi další výstupy projektu patří vývoj nástrojů, které umožní práci s digitálním obsahem a jsou nutné k zavádění nových praktických přístupů pro výzkum oblasti digital humanities. Mezi tyto nástroje patří softwarové řešení pro vytváření virtuálních výstav umožňující interaktivní prezentaci dat, jež jsou dostupná v paměťových institucích či virtuální znalostní báze, která bude přehledným informačním systémem a zdrojem dat pro různé skupiny badatelů, jež v sobě bude integrovat i volně dostupný nástroj pro strojové vytváření plnohodnotných textových dokumentů. Zároveň je plánována řada specializovaných workshopů pro studenty a pedagogy vysokých škol za účelem prohloubení znalostí o digital humanities a jejich intenzivnějšího zavádění do praxe.

V roce 2016 byla zahájena první etapa řešení projektu. Bylo testováno více než dvacet databází jednotlivých ústavů AV ČR, včetně možností jejich indexace a unifikace na společný metadatový profil. Byly připraveny i sady dat pro využití do vyhledávacího rozhraní. V rámci další aktivity byly podniknuty rozsáhlé rešerše možností stávajících virtuálních výstav včetně potřeby a vzájemných vazeb jednotlivých komponent, které byly následně použity jako základ pro analýzu budoucího vzhledu virtuální výstavy a jako základ pro její programování. Dále byla zpracována vstupní analýza uživatelských požadavků softwarového modulu Virtuální znalostní báze, včetně definice funkčních vlastností jednotlivých funkčních komponent (virtuální excerpční karta, rejstřík literatury, osobní báze dokumentů, generátor citací, propojení na katalogy a digitální knihovny, aplikační rozhraní). Současně byl navržen realizační plán a harmonogram realizace.

Projekt je řešen dle harmonogramu v souladu s projektovou žádostí a smlouvou uzavřenou s poskytovatelem dotace. V nejbližším období budou pokračovat výzkumné aktivity spojené s podrobnější definicí funkčnosti jednotlivých nástrojů a zahájení spolupráce s externím dodavatelem programátorských prací, pro kterého byly koncem roku 2016 připraveny základní verze klíčových podkladů a zadání.

ARCLib – komplexní řešení pro dlouhodobou archivaci digitálních (knihovných) sbírek

Doba řešení: 2016–2020

Hlavní řešitel: Martin Lhoták, KAV

Řešitel za NK ČR: Zdeněk Vašek

Finanční podpora: MK ČR, program NAKI II

V roce 2016 začal výzkum v rámci projektu ARCLib – vývoj řešení pro archivaci digitálních fondů v knihovnách. NK ČR se na projektu podílí jako spoluřešitel společně s Knihovnou Akademie věd (KAV), Moravskou zemskou knihovnou (MZK) a Masarykovou univerzitou (MU). Cílem projektu je vyvinout volně dostupný systém pro dlouhodobou ochranu dat (LTP – Long-Term Preservation) a tento systém následně nabídnout k využívání paměťovým institucím, které vlastní či spravují digitální data, zejména knihovnám. Podstatou systému je nejen uložení dat na zálohovaných a monitorovaných bezpečných nosičích, ale také to, že disponuje procesy, které umožňují monitorovat a řešit zastarávání formátů digitálních dat. NK ČR se podílí na řešení projektu jako instituce spravující standardy pro digitalizaci a dlouhodobou ochranu digitálních dat.

LTP řešení jsou obvykle poměrně komplikované systémy, jejich provoz je ekonomicky značně náročný a bývá doménou velkých institucí, jako jsou národní knihovny nebo národní archivy. S rozšiřující se digitalizací kulturního dědictví však stoupá zastoupení digitálních fondů ve sbírkách i menších institucí. Právě těm by měl být určen systém ARCLib. Díky zapojení NK ČR bude možné zaručit, že nový systém bude schopen přijímat digitální data z různých knihoven v ČR a zároveň bude možné bez dalších nákladů tato data uložit v systému NK ČR a naopak. Cíle projektu usilují o zvýšení stupně ochrany digitálního kulturního dědictví, do jehož vytvoření již byly investované nemalé hodnoty nejen finanční, ale i lidské práce pracovníků desítek knihoven v ČR.

V roce 2016 řešení projektu začalo přípravnými fázemi, definováním architektury systému, podrobným rozpisem jednotlivých funkcionalit a celkovou přípravou dokumentace softwarové části řešení, které bylo završeno v závěru roku dokončením zadávací dokumentace pro programátorské služby. Vedle toho je v projektu připravováno i několik metodik, které poskytnou uživatelům potřebné znalosti ke správnému provozování vytvořeného řešení. Hlavní aktivitou, na které se NK ČR v této fázi podílí, je příprava certifikované metodiky pro oblast logické ochrany digitálních dat. Metodika byla v roce 2016 rozpracována a práce na ní budou pokračovat. Během řešení vznikly i další publikační výstupy.

Průzkum, konzervace a péče o novodobé knihovní fondy – materiály a technologie

Doba řešení: 2013–2017

Hlavní řešitel: Petra Vávrová

Finanční podpora: MK ČR, program NAKI

Cílem projektu je vytvoření metodiky průzkumu fyzického stavu novodobých knihovných fondů s využitím vybraných instrumentálních metod; vývoj speciálních materiálů pro obnovu a restaurování novodobých knihovných fondů; vývoj a optimalizace specifických pracovních postupů a moderních technologií pro konzervaci a restaurování novodobých knihovných fondů.

V roce 2016 pokračoval výzkum zaměřený na průzkum, konzervaci a péči o novodobé knihovní fondy a vývoj nových materiálů pro konzervaci a restaurování novodobých knihovních fondů. Probíhaly tyto dílčí úkoly: měření a analýzy pomocí mikrofedeometru (testování tzv. Blue Wool Standards i knihařských pláten) a byla odevzdána metodika pro práci s mikrofedeometrem k certifikaci, identifikace a vyhodnocení správnosti měření plastů pomocí systému SurveNIR, komunikace s výrobcí a dodavateli plastů a lepidel na plasty, získání a vytváření vzorků, testování vzorků papíru a lepidel pomocí Oddyho testu, konzultace na Technické univerzitě (TU) v Liberci s partnery v projektu a průzkum vyvíjených materiálů, průzkum materiálů a dokumentace pomocí digitálního mikroskopu HIROX, průzkum plastových vazeb ve fondu 19. a 20. století. Probíhala příprava podkladů pro technologický předpis „Stanovení stupně zaklížení čárovou metodou“ a „Stanovení hodnoty povrchového pH papíru“, dále příprava památkového postupu „Restaurování novodobých knižních vazeb s textilním potahem z fondů veřejných knihoven“.

Na realizaci projektu se vedle odborníků z řad NK ČR podílí i vědeckí pracovníci z textilní fakulty TU, kteří v roce 2016 podali žádost o užité vzory na vývoj speciálních textilních materiálů a adheziv pro konzervaci a restaurování novodobých knihovních fondů, a to konkrétně speciální alkalické lepidlo pro textilní vazby a plátno se zátěrem vhodné pro textilní vazby novodobých knihovních fondů a další materiály pro vazbu, převazbu a restaurátorské zásahy.

Účinná péče cílená na trvalé uchování knihovních fondů (podle zák. č. 257/2001 Sb.) musí vycházet z podrobného zmapování fyzického stavu a dochování konzervačních dokumentů. Proto jsme projekt zahájili podrobným průzkumem vybrané části fondů, jehož výsledkem bude zjištění skutečného fyzického stavu jednotlivých exemplářů. Z výsledků průzkumu pak je možné vyhodnotit zastoupení typů materiálů se zvláštní pozorností zaměřenou na textil a plasty, vyhodnotit typy poškození, provést diagnostiku jejich příčin a podat návrhy možných řešení (opravy, konzervátorské a restaurátorské zásahy na novodobém fondu, uložení do ochranných obalů, reformátování).

Průběžně probíhala příprava rešeršů k jednotlivým tématům. Byly prováděny analýzy různých druhů papíru i plastových materiálů novodobé knižní vazby pomocí SurveNIR v rámci průzkumu novodobých fondů. Probíhalo testování mikrofading systému.

V rámci projektu byly zorganizovány dvě konference zaměřené na získávání odborných informací a praktických zkušeností od zahraničních odborníků, z toho jedna mezinárodní, zaměřená na nové poznatky v péči o knihovní fondy se zaměřením na plastové knižní vazby *Restaurování a konzervace plastů* (14. července 2016) a *Péče o syntetické materiály ve fondech kulturních institucí ČR* (14. prosince 2016).

Národní knihovna – rozvoj informační infrastruktury VaVal pro humanitní obory

Doba řešení: 2013–2017

Hlavní řešitel: Hanuš Hemola

Finanční podpora: MŠMT

URL: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/projekty-a-programy/ostatni-projekty/lr1308>

Hlavním cílem projektu je upevnění a další rozvoj informační infrastruktury pro poskytování informací z oblasti humanitních a společenských věd pro sféru vědy, výzkumu a inovací v České republice prostřednictvím zpřístupnění 18 titulů multioborových a oborově specializovaných databází v konsorciálních a individuálních licencích a zabezpečení primárních dokumentů prostřednictvím mezinárodních meziknihovních služeb.

Předmětlem podpory projektu je zejména zabezpečení kontinuálního přístupu k ověřené a průběžně inovované nabídce elektronických informačních zdrojů z předmětné oblasti, kterou NK ČR systematicky buduje od konce 20. století pro profilové uživatele ze sféry VaVal jak v rámci individuálních, tak i konsorciálních licencí ve spolupráci s relevantními informačními, akademickými a výzkumnými institucemi. Základem podporované nabídky jsou primární a sekundární multioborové zdroje s tematickým těžištěm v humanitních a společenských vědách a specializované zdroje pro zabezpečení tzv. malých oborů (hudba a hudební věda; knihovnictví a informační věda; slavistika). Projekt podporuje navazující služby zpřístupnění primárních dokumentů prostřednictvím center mezinárodních meziknihovních služeb.

Mezinárodní projekty výzkumu a vývoje

CENDARI

Doba řešení: 1. 2. 2012 – 31. 1. 2016

Finanční podpora: Evropská komise, 7. rámcový program

Hlavní řešitel (koordinátor): Jennifer Edmond, Trinity College Dublin

Dílní řešitel za NK ČR: Zdeněk Uhlíř

URL: <http://www.cendari.eu/>

Projekt skončil 31. 1. 2016. Tým Manuscriptoria pokračoval i po jeho skončení v práci na dvou tematicky strukturovaných průvodcích (tzv. ARG – Archival Reserch Guides) po rukopisném materiálu (Středověké kazatelství ve středoevropských rukopisných sbírkách; Geografie a přírodní vědy ve středoevropských rukopisných sbírkách) včetně odkazování do jiných zdrojů.

Další aplikační projekty

Národní projekty

Program Veřejné informační služby knihoven (VISK)

Všechny projekty v jednotlivých podprogramech jsou jednoleté. Tyto projekty se týkají podpory konkrétních činností knihoven v oblasti vzdělávání, provozu digitálních knihoven, produkce digitálních dat (retrospektivní konverze katalogů, digitalizace sbírek), provozu informačních portálů, přístupu k digitálním zdrojům atp. V seznamu projektů již nadále nejsou uváděny statutární činnosti, dříve hrazené z programu VISK, na které NK ČR dostala finanční prostředky přímo do rozpočtu.

VISK 1

Koordinační centrum programu VISK

Odpovědný pracovník: Vít Richter

URL: <http://visk.nkp.cz/>

Koordinační centrum programu VISK zajišťovalo veškeré odborné, organizační a koordinační činnosti související s realizací celého programu VISK.

Konverze historických dat v CDÚ z MASTER+ do TEI P5 ENRICH Schema pro potřeby budoucího uložení v LTP

Odpovědný pracovník: Zdeněk Uhlíř

URL: <http://www.manuscriptorium.eu>

Cílem projektu bylo konvertovat data ze staršího formátu MASTER+, užívaného při digitalizaci historických dokumentů do roku 2010, do aktuálně užívaného formátu TEI P5 ENRICH Schema a uložit je v Centrálním digitálním úložišti. Šlo o 5 700 komplexních digitálních dokumentů. Cíl projektu byl splněn.

VISK 2

Kurzy základní informační gramotnosti

Odpovědný pracovník: Eva Dostálková

URL: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=04_Vzd/03_OV_Akce/01_kurzy.htm

V rámci kurzů získávají frekventanti znalosti a dovednosti v rozsahu European Computer Driving Licence jako minimálního standardu vzdělání v oblasti práce s informačními a komunikačními technologiemi i pokročilé kompetence v oblasti počítačové a informační gramotnosti.

VISK 5

Retrospektivní konverze Generálního katalogu Univerzálního knihovního fondu I NK ČR

Odpovědný pracovník: Nataša Mikšovská

Cílem projektu byl předvýběr a příprava cca 26 000 záznamů tisků. Záznamy byly připraveny pro další etapu retrokonverze. Zároveň bylo zpracováno 18 000 nových záznamů ve formátu MARC 21, které byly zpřístupněny v bázi NKC a předány do Souborného katalogu. 18 000 již dříve zpracovaných záznamů z retrokonverze bylo doplněno o vybrané prvky věcného popisu.

Rekatalogizace starých tisků uložených v Oddělení rukopisů a starých tisků NK ČR

Odpovědný pracovník: Alena Císařová Smítková

V roce 2016 proběhla další etapa rekatalogizace starých tisků. Do jednotné báze STT bylo doplněno dalších 3 880 záznamů, které byly následně odeslány do Souborného katalogu. Záznamy byly zpracovány dle pravidel RDA/MARC 21.

VISK 6

Digitalizace historických dokumentů NK ČR

Odpovědný pracovník: Zdeněk Uhlíř

URL: <http://www.manuscriptorium.eu>

V roce 2016 bylo v rámci VISK 6 z fondu NK ČR digitalizováno celkem 75 dokumentů, tj. 30 777 obrazů. Všechny digitalizované dokumenty byly zařazeny do digitální knihovny Manuscriptorium.

Digitalizace vzácných historických rukopisů a tisků z fondu Hudebního oddělení NK ČR

Odpovědný pracovník: Zuzana Petrášková

URL: <http://www.manuscriptorium.eu>

V roce 2016 bylo v rámci VISK 6 z fondu Hudebního oddělení NK ČR digitalizováno 55 rukopisných dokumentů, tj. 3 514 obrazů. Digitalizované rukopisné hudebniny jsou propojené se záznamem mezinárodního soupisu hudebních pramenů RISM a specializovaným badatelům užívajícím tuto databázi dostupné ke studiu na adrese www.rism.info.

VISK 7

Ochrana a průzkum novodobých fondů NK ČR

Odpovědný pracovník: Tomáš Foltýn (garant programu), Anna Vandasová (realizace projektu)

URL: <http://kramerius-info.nkp.cz/>; <http://visk.nkp.cz/visk-7>

Cílem je záchrana a zpřístupnění bohemikálních dokumentů tištěných na kyselém papíru, jejichž existence je ohrožena rozpadem (křehnutím) papírového nosiče. Špatný fyzický stav především starších novin a časopisů v současné době výrazně omezuje využívání této součásti národního kulturního bohatství, u převážné části titulů znemožňuje meziknihovní výpůjční službu, znesnadňuje zhotovování kopií pro uživatele, zkracuje jejich životnost a zhoršuje možnosti uchování takto poškozených dokumentů pro budoucnost, včetně jejich zpřístupnění uživatelům knihoven.

NK ČR vzhledem ke své úloze v národním programu ochranného reformátování a digitálního zpřístupnění dokumentů Kramerius usiluje podobně jako další knihovny nejen o digitalizaci ohrožených a čtenářsky frekventovaných dokumentů, ale zároveň se snaží přispět k ochraně fyzických dokumentů. Mimo vlastní koordinační a poradenskou činnost odborná pracoviště NK ČR poskytují aktivní pomoc při zá-půjčkách chybějících vydání či ročníků digitalizovaných titulů, spolupracují při volbě vhodných technologií pro procesy hromadného odkyselování, podporují knihovny při výrobě ochranných obalů z nekyselých lepenky a zajišťují vývoj potřebných nástrojů, které jsou nezbytné pro optimální realizaci jednotlivých projektů podporovaných dotačním mechanismem VISK 7. Nad rámec podobných činností je v prostředí NK ČR řešen i separátní projekt, který byl v roce 2016 zaměřen na odkyselování ohrožených dokumentů v celkovém počtu 734 svazků poškozených knih a další vývoj aplikací pro průzkum novodobých knihovních fondů a Registru odkyselených dokumentů. Podstatnou částí projektu byly i systematické průzkumy knihovních fondů, jež v rámci prostředků schválených dotačním mechanismem VISK 7 přesáhly

3 300 odpracovaných hodin. Prozkoumáno bylo celkem 11 515 knihovních jednotek ze signatury 54 E (průzkum této signatury probíhal již v roce 2015, v roce 2016 se jednalo pouze o dokončení průzkumu této signatury) a nově i signatury Nc. Dílčí část projektu pak byla zaměřena na drobné restaurátorské a konzervátorské zákroky spojené s opravami velmi poškozených knižních vazeb dokumentů z fondů 19. století.

VISK 8

Zajištění provozu Jednotné informační brány v celonárodním měřítku

Odpovědný pracovník: Edita Lichtenbergová

URL: <http://www.jib.cz>; <http://info.jib.cz>

Podpora umožnila plynulý provoz Jednotné informační brány (JIB). V rámci projektu byla v roce 2016 rozšířena nabídka zdrojů. Celkový počet aktivních zdrojů v JIB, který je spravován v lokální znalostní bázi, je 348. Počet dotazů Z39.50 služby přebírání záznamů byl v roce 2016 rekordní (od roku 2004), činil 1 102 924. Vedle pozvolného každoročního nárůstu došlo ve 4. čtvrtletí k automatizovanému hromadnému dotazování několika českých knihoven při doplňování jejich katalogů. Snížil se opět (zhruba o 50 %) počet záznamů konvertovaných z UNIMARC, řada knihoven přešla na MARC 21. Podrobné statistiky JIB jsou vystavovány na Info portálu JIB. Dílčí rozvoj probíhá v souladu s rozvojem připravovaného Centrálního portálu knihoven.

Multilicenční zpřístupnění elektronických informačních zdrojů

Odpovědný pracovník: Hana Nová

URL: <http://visk.nkp.cz/visk-8-a>

V roce 2016 pokračovalo zajištění služby přístupu k elektronickým informačním zdrojům. České zdroje – Mediální databázi firmy Anopress – využívalo 65 knihoven a databázi právních informací ASPI firmy WoltersKluwer 29 knihoven. Databázi zahraničních deníků a populárně-naučných časopisů LibraryPress-Display si vybralo 18 knihoven.

Zajištění provozu a rozvoje oborových informačních bran v celonárodním měřítku pro obory knihovnictví a vědeckých informací a hudby

Odpovědný pracovník: Eva Bartůňková

URL: <http://kiv.nkp.cz/>

Hlavním cílem projektu v roce 2016 bylo pokračovat v rutinním provozu dvou oborových bran NK ČR, a to KIV (knihovnictví a informační věda) a MUS (hudba).

V oblasti knihovnických činností pokračoval výběr, hodnocení a zpracování internetových zdrojů do databází KKL (pro KIV) a NKC (pro MUS) včetně kontroly a oprav odkazů internetových zdrojů v databázi KKL a NKC. Brána MUS ve svém informačním portálu přináší oborové zpravodajství, informace o projektech apod. Brána KIV je součástí portálu KI Informace pro knihovny (IPK), který tak plní oborovou informační funkci. Oborová brána si ponechala vyhledávací funkce a informace týkající se brány samé, jejich zdrojů a vyhledávání. V technické oblasti podpora umožnila fungování služeb MetaLib a SFX.

Mezinárodní projekty

Spolupráce se společností Google

Odpovědný pracovník: Miroslava Hejnová; Adolf Knoll

Finanční podpora: MK ČR/VISK 6 (financování přípravy dokumentů k digitalizaci)

PPP projekt *Hromadná digitalizace historických a vzácných dokumentů ve spolupráci se společností Google* byl rozvržen do šesti let (2011–2016) s možností následného prodloužení. Díky dobrým výsledkům a vzájemné spokojenosti obou partnerů byl projekt o jeden rok prodloužen, tedy zatím do roku 2017.

V roce 2016 již rutinně proběhly přípravné práce pro hromadnou digitalizaci historických a vzácných dokumentů a také vlastní digitalizace dokumentů. Současně byla zpřístupňována digitální data veřejnosti,

a to především prostřednictvím Google Books, ale také prostřednictvím elektronických databází NK ČR, tj. přes elektronický katalog SK <http://aleph.nkp.cz/cze/slk> a přes databázi starých tisků <http://aleph.nkp.cz/cze/stt>. Do Manuscriptoria bylo v roce 2016 konvertováno dalších cca 20 000 komplexních digitálních dokumentů do standardu TEI P5 ENRICH SCHEMA dle parametrů podprogramu VISK 6.

V průběhu roku se uskutečnilo osm transportů knih k digitalizaci v časovém intervalu cca 6 týdnů. Celkem bylo v roce 2016 do konce listopadu předáno Google k digitalizaci 39 551 knih. Digitalizováno bylo 39 541 knih. Na server NK ČR bylo staženo 39 457 knih (z toho asi 15 % SK). Celkem bylo od počátku projektu digitalizováno 116 575 knih.

Segment knih z fondů NK ČR vykázal za rok 2016 v Google Books téměř 1,9 milionu přístupů (elektronických výpůjček). Uživatelé z celého množství zpřístupněných knih konzultovali nejvíce knihy v němčině (54 %), latině (20 %), a dále ve francouzštině, italštině, ruštině, polštině a češtině (vše 5 a méně %). Lze říci i dle dalších statistik, že jsou využívány knihy ve všech jazycích.

Česko-slovenská spolupráce při akvizici dokumentů

Česká knihovna při Univerzitní knihovně Bratislava a Slovenská knihovna v Národní knihovně ČR

Doba řešení: od roku 2006 průběžně

Odpovědný pracovník za NK ČR: Jeanne Janoušková

Finanční podpora: MK ČR, MK SR

V rámci projektu, realizovaného na základě dohody ministerstev kultury obou zemí, nakoupila NK ČR pro Univerzitní knihovnu v Bratislavě (UKB) 1 012 titulů knih za 301 015,70 Kč. Na základě bohaté nabídky knižního trhu v ČR neměli kolegové z UKB problémy s výběrem literatury, naopak přidělená finanční částka nestačila pro získání všech desiderat slovenské strany. Částka 12 000 EUR, poskytnutá MK SR na nákup slovenských publikací pro fondy NK ČR a SK, byla též zcela vyčerpána: nakoupilo se 910 publikací, z toho 691 svazků (v hodnotě 8 910,92 EUR) pro SK, zbytek peněz byl využit na nákup knih pro NK ČR. Podle průzkumu čtenářských preferencí patří dlouhodobě slovenské knihy mezi nejvíce půjčované cizojazyčné tituly (po titulech v angličtině) v NK ČR.

Projekt je velmi úspěšný a přínosný pro obě zúčastněné strany i kvůli garanci vzájemné vydavatelské dostupnosti. Slovenské přírůstky získané postupně za roky trvání projektu jsou přístupné na webových stránkách NK ČR: <http://aleph.nkp.cz/web/csknih/2016/index.htm>.

Finanční mechanismus EHP a Norska

Knihy znovu nalezené

Doba řešení: 2015–2017

Odpovědný pracovník za NK ČR: Tomáš Foltýn

Finanční podpora: Finanční mechanismus EHP a Norska, tzv. Norské fondy

Projekt *Knihy znovu nalezené* (EHP-CZ06-OV-1-039-2014) je financován prostřednictvím finančního mechanismu EHP a Norských fondů v rámci programu CZ O6 Kulturní dědictví a současné umění. Řešiteli projektu jsou NK ČR a norská nadace Stiftelsen Arkivet.

Cílem projektu bylo zmapování zhruba 12 000 svazků nebohemikálních dokumentů z období 2. světové války a krátce po ní, jejich následné zpracování dle platných standardů, bezpečné uložení a adekvátní prezentace uživatelům NK ČR. Tento cíl byl naplněn, když do konce roku 2016 bylo zpracováno téměř 16 000 svazků, které byly zpřístupněny v elektronickém katalogu NK ČR a dále i v bázi SKC. Všechny dokumenty jsou zároveň badatelsky dostupné ve studovnách NK ČR. Kromě těchto základních knihovnických prací byly podniknuty i rozsáhlé sondy do archivních pramenů, jejichž výstupy byly odborné studie, články publikované na webu a příběhy původních vlastníků knih, jejichž provenienční znaky se podařilo vyhledat ve zpracovávaných svazcích knih. Výstupy byly i tři propagační akce – odborný seminář na pracovišti norského partnera projektu nadace Stiftelsen Arkivet, konference uskutečněná pod patronací uvedeného projektu 31. března 2016 v Praze a výstava v Klementinu.

S ohledem na dosavadní úspěšnou realizaci se podařilo v prvním čtvrtletí roku 2016 dojednat s gestorem programu Ministerstvem financí ČR prodloužení projektu do konce dubna 2017.

Fondy pro bilaterální spolupráci (BFB iniciativy) EHP a Norských fondů

Iniciativa I. Výzkum provenienčních znaků

Doba řešení: 2016

Odpovědný pracovník za NK ČR: Tomáš Foltýn

Finanční podpora: Fond pro bilaterální spolupráci (BFB iniciativy) EHP a Norských fondů

V rámci realizovaného projektu *Knihy znovu nalezené* byly vedle žádosti o prodloužení projektu podány i další dílčí projekty zaměřené na aktivní spolupráci českých a norských výzkumných organizací formou bilaterální spolupráce, ke které byly znovu přizváni odborní pracovníci norské nadace Stiftelsen Arkivet. První z těchto iniciativ byla zaměřena na detailnější průzkum provenienčních znaků umístěných v knihách uložených v rezervních fondech NK ČR a na hlubší výzkum osudů původních vlastníků těchto knih. Během příprav virtuální i fyzické výstavy byly totiž podniknuty pouze dílčí sondy, přičemž byly vytipovány některé osoby a instituce, k nimž byly na základě práce s prameny zpracovány mikropříběhy – šlo např. o Gregora Schwartze-Bostunitsche, teoretika nacistické říše, či Augusta Sauera, germanistu a literárního kritika. Prostřednictvím osudů původních vlastníků se podařilo jen velmi mlhavě odpovědět na otázky, kdo byli původní vlastníci zpracovaných knih, jak se knihy původně obsažené v jejich knihovnách dostaly do sbírek NK ČR atd. Bylo tedy nutné podniknout hlubší výzkum u více osob spojený se studiem archivních pramenů, aby bylo možné uvažovaná východiska potvrdit. Na základě výše uvedených vstupních informací byla vybrána skupina dalších dvaceti vlastníků, u kterých byly zpracovány jejich mikropříběhy – šlo nejen o soukromé osoby, ale i institucionální vlastníky, jež svým záběrem pokryly široké typologické spektrum původních vlastníků. Jednalo se například o prof. MUDr. Antonína Veselého, zakladatele české propedeutiky, významnou prvorepublikovou společnost Petschek & Co., či Horsta Böhmeho, představitele německé okupační moci. Všechny osudy jsou badatelské obci dostupné na webu projektu www.knihyznovunalezene.eu či ve vydaném online sborníku včetně poznámkového aparátu. Na závěr iniciativy se v Praze uskutečnil seminář, kde byly představeny vybrané mikropříběhy včetně popisu postupu výzkumu.

Iniciativa II. Vytvoření edukačního programu

Doba řešení: 2016–2017

Odpovědný pracovník za NK ČR: Tomáš Foltýn

Finanční podpora: Fond pro bilaterální spolupráci (BFB iniciativy) EHP a Norských fondů

V rámci projektu *Knihy znovu nalezené* bylo zjištěno mnoho zajímavých informací o nakládání s kulturními statky – v tomto případě s knihami. V realizovaných výstupech projektu bylo popsáno, proč některé dokumenty putovaly napříč Evropou, byly zjištěny nové okolnosti, jak byly knihy včleňovány do fondů NK ČR, jaký právní rámec jim byl v průběhu minulých dob udělen či jaké byly osudy vybraných původních vlastníků. Zmíněné výsledky výzkumu byly publikovány v průběhu řešení projektu – ať již v rámci výstav či jednotlivých článků na webu projektu. Vzhledem k hodnotě těchto informací je třeba tyto nové informace aktivně sdílet – v případě realizované BFB iniciativy zejména mladou generací, která má o období kolem poloviny 20. století mnohdy zkreslené představy.

Klíčovou otázkou však je, jakým způsobem tyto události ukázat současné generaci ovlivněné možnostmi internetu a mobilních zařízení. Perspektivním řešením, které je naplní realizované iniciativy, je vytvoření sofistikovaného edukačního programu, který by sledoval aktuální trendy vzdělávání a cestu knih studentům přiblížil atraktivním způsobem – ilustrativně, svěží vizualizací a zasazením do společenských souvislostí. K tomuto lze vynikajícím způsobem využít zejména životních osudů původních vlastníků. Vytvoření edukačního programu vyžaduje aktivní spolupráci mezi pracovníky Stiftelsen Arkivet (kompetence v oblasti vzdělávání) a NK ČR (znalostní základ), čímž se naplní klíčový předmět bilaterální spolupráce – prohloubení mezinárodních vazeb a navázání vztahů v oblasti vzdělávání v obou partnerských zemích. Dále je vytvářeno propagační video, které dosavadní výzkumné činnosti přiblíží krátkou, vizuálně atraktivní formou a bude integrováno do vznikajícího edukačního programu.